

„Tanuló vidék”: igények és lehetőségek a borászati szektorban

Vezetői összefoglaló

A **The Wine Lab** (Erasmus+) projekt keretében megvalósult primer kutatás célja a projektaktivitások megalapozása, a borászati szektor jelenlegi helyzetének feltérképezése, valamint ezek alapján a lehetőségek, a korlátok és az igények, szükségletek azonosítása.

A széles körű, az érintett országokban (Ausztria, Görögország, Magyarország, Olaszország) zajló primer adatfelvételek során különböző célcsoportokat különböző eszközökkel vizsgáltak a projektben együttműködő szakemberek: a borturizmusban érintett szakértők véleménye egy **nemzetközi Delphi-kutatás** segítségével került feltérképezésre, a borászokkal, döntéshozókkal és helyi kulcsszereplőkkel **félig strukturált interjúk** készültek, a felsőoktatásban részt vevő hallgatók pedig **online kérdőív** segítségével oszthatták meg véleményüket. A primer kutatást a rendelkezésre álló másodlagos források feldolgozása kísérte, ami a vizsgált területen begyűjtött adatokhoz is összehasonlítási alapként szolgált, és amelyet az egyetemek és a borászatok között már kialakult, működő jó gyakorlatok, esettanulmányok gazdagítottak.

A kutatás az alábbi főbb témákra terjedt ki:

1. A hátrányos térségekben található borászatok jelenlegi helyzete és nehézségei;
2. Az egyetemek és a borászati vállalkozások együttműködése, lokális és regionális szintű hálózatok;
3. A fejlődés, helyi gazdaságfejlesztés lehetőségei, a kulturális örökségre és az identitás erősítésére alapozott aktivitások;
4. A tudásban, képességekben, készségekben, foglalkoztatás területén tapasztalható hiányosságok.

A kutatás főbb eredményei

A hátrányos térségekben található borászatok jelenlegi helyzete és nehézségei

Általánosságban elmondható, hogy a kutatás eredményei megerősítik azokat a borászatok esetében felmerülő problémákat, amelyek a kisvállalkozásokról szóló szakirodalom alapján azonosításra kerültek:

- Borászatok jellemzői: a vizsgálatba bevont borászatok esetében érzékelhető a családi vállalkozásoknál megfigyelhető problémák, mint például a generációváltás nehézségei, a vezetői elismerés, a kismértékű rugalmasság, stb.

- Vállalatok mérete: a kisvállalkozásoknak nehézséget jelent piacra lépni és erős pozíciót kialakítani, a pénzügyi erőforrásokat előteremteni (például befektetés és banki kölcsön esetében). További kihívás a képzett munkavállalók vonzása, és a termelésen kívüli üzleti tevékenységek menedzsmentje.
- Vállalkozás székhelye: a meghatározott területen való letelepedés nagy munkát igényelhet a szőlőtermesztésben, magasabbak a szállítási költségek, amelyek befolyásolják a végső fogyasztói árat. Problémák merülnek fel az idény- és az állandó munkaerő vonzása esetében, valamint a gépesítés is nehézségeket von maga után.
- Korlátozott termelés: a korlátozott termelés gátolhatja az exportot és a globális piacra való bekerülést; a méret negatívan befolyásolhatja a cégek alkuképességét a forgalmazók és a kiskereskedők felé.
- Bürokrácia: nagy problémának tűnik, amelyet a vállalkozói kreativitás gátló tényezőjeként érzékelnek, túlságosan időigényes, és akadályozza az új-és a szezonális munkaerő felvételét egyaránt.
- Munkaerőhiány: vonatkozik az idény és állandó foglalkoztatottakra is, és függ a fent említett nehézségektől (például hátrányos helyzetű terület, kis befektetési kapacitás, vonzó a munkavállalóknak, vállalkozás mérete, amely kevés vezetői pozícióval rendelkezik, stb.).

A nehézségek ellenére, erősségek is kiemelhetőek kis borászatok esetében, mint például:

- Az eladott termékek jellemzői: a jó, magas minőségű borok a kis pincészetek pozitív hírnevét adják és hozzájárulnak a desztináció imázsának megerősítéséhez.
- A helyszín, a hagyomány és a kultúra hármasa előnyös a kistermelőknek ugyanúgy, mint a különleges szőlőfajták.
- A niche termékek piacán való részvétel (aminek sok esetben a borturizmust is tartják az érintett szakemberek) kiváló lehetőséget teremt, mert itt kisebb a versenyhelyzet.

Az egyetemek és a borászati vállalkozások együttműködése, lokális és regionális szintű hálózatok

Szinte minden érintett szakember felismerte, hogy szorosabb kapcsolat érhető el az egyetemek és a vállalkozások között, annak ellenére, hogy a kutatók és a gyakorlati szakemberek közötti szakadék továbbra is széles, és az együttműködés célja nem teljesen elismert mindegyik fél esetében.

- A kapcsolati ösztönzők megerősítést nyertek a kutatás során: az együttműködés kialakítása azt jelenti, hogy a résztvevők közötti bizalmat kell létrehozni.
- A bortermelők és a politikai döntéshozók nem osztják ugyanazt a nézetet a helyi hálózatokról és annak potenciáljáról: a termelők inkább a kölcsönös támogatásra fókuszálnak, hasznos együttműködésre az egyetemekkel (elsősorban alkalmazott kutatások a jelenlegi problémák megoldása érdekében, majd a rövid távú hatás vizsgálata). Ezzel szemben a politikai döntéshozók rendszerszinten kezelik a hálózatokat, mint például közös együttműködés a kutatásban, egy életen át tartó lehetőség a tanulásra, a jövőbeli munkaerő (diákok)

felkészítése, majd a hosszú távú hatás vizsgálata.

- Az egyetemek és a borászatok közötti együttműködés legtipikusabb és legegyszerűbb formája a szakmai gyakorlat, amit széles körben elismernek a válaszadó szakemberek. A percepciókban azonban különbségek jellemzik a hallgatókat, a borászatok és az egyetemeket egyaránt. A "jövőbeni munkavállalók" egyéni (hallgatói) vagy társadalmi-gazdasági szempontú (politikai döntéshozók) értékelése mind befolyásolja az elvárásokat és a szakmai gyakorlat jelentőségét az érintettek számára.
- A hálózatépítés időigényes: ez akadályt jelent a regionális hálózatok zökkenőmentes fejlesztéséhez.

A fejlődés, helyi gazdaságfejlesztés lehetőségei, a kulturális örökségre és az identitás erősítésére alapozott aktivitások

- A turizmust széles körben elismerik a területi, helyi fejlődés legígéretesebb területeként.
- A régió jelentősége: a borászatok közelsége a végső fogyasztókhoz a térség és annak kulturális és turisztikai kínálatának (f)elismerését eredményezheti.
- A borászok nem tekintenek a területi fejlődés eszközeként a hálózatra, de hangsúlyozzák a döntéshozók pénzügyi befektetéseinek szükségességét.

A tudásban, képességekben, készségekben, foglalkoztatás területén tapasztalható hiányosságok

- A készségek terén tapasztalható hiányosságok főként az elmélet és a gyakorlat közötti résre utalnak.
- Az üzleti, marketing és pénzügyi ismeretek, készségek hiányára mind a borászok, mind pedig a megkérdezett döntéshozók rámutatnak, ezzel szemben a felsőoktatásban részt vevő diákok kevésbé vannak tisztában ezen hiányokkal.
- A kutatásba bevont szakemberek létfontosságúnak ismerik el az ún. "puha" faktorokat (soft skills) (például csapat-orientáció, kommunikációs készség, szervezőképesség) a foglalkoztathatóság szempontjából.
- A munkahelyteremtést sem a termelők, sem a hallgatók nem látják valószínűsíthetően: mindkét csoport a jelenlegi helyzetre összpontosít, és nem a jövőbeni, hosszú távú lehetőségekre (például a borturizmushoz kapcsolódó munkahelyek teremtésére).
- A frissen végzett (diplomás) hallgatók nem biztosak a piacon való elhelyezkedésükben, sem az adott (borászat), sem más területeken.

Szakpolitikák

- A termelők véleménye szerint a szakpolitikák nem fókuszálnak eléggé a specifikus szükségleteikkel kapcsolatos beavatkozásokra (például az export- és a fenntartható gyakorlatok támogatása).

- A vállalkozások számára nem elég egyértelműek a finanszírozási szakpolitikákról és programokról szóló információk.
- A finanszírozások kezelése egy kis vállalat számára túl bonyolult.

Ezek alapján a következő **javaslatok** kerültek megfogalmazásra a The Wine Lab projekt következő szakaszaiba vonatkoztatva, de mindenekeelőtt az ágazat fejlesztésére:

- Az **egyetemek és a borászatok közötti együttműködést folytatni szükséges**, kihasználva a közös munka minden formáját (közös kutatás, termékfejlesztés, oktatók és hallgatók mobilitása stb.). A legfontosabb azonban a bizalom kiépítése, valamint a közös tevékenységek szervezése ennek céljából, ennek támogatására.
- A **területi szintű hálózatépítés célja az egyetemek részvételével elérni, bevonni az érintetteket**, köztük vállalkozásokat, szervezeteket (például turisztikai és kulturális szereplők) a hálózatba vagy az e célból rendezett eseményekbe. A már meglévő események vagy hálózati kapcsolatok is működnek, és a borászati érintettek céljaihoz való hozzájárulását eredményezik.
- Az egyetemeknek hatékonyabban kell dolgozniuk a **hallgatók figyelemfelkeltésén, a területi és üzleti környezet megismertetésén**, valamint a “puha” és transzverzális készségek fejlesztésén.
- Az egyetemeknek és a vállalkozásoknak mélyíteniük kell az együttműködésüket a **tanterv kialakításának érdekében**: ez elsősorban a nem-specifikus (például üzleti) készségekre vonatkozik. Ez támogatást igényel az oktatási döntéshozóktól is.
- **Szakmai gyakorlat** megerősítése: meg kell határozni a szakmai gyakorlat alatti tevékenységeket, a diákoknak és a vállalkozásoknak közös megegyezés alapján kell összehangolniuk elvárásaikat, amiért az egyetemnek kell felelősnek lennie.
- A **döntéshozóknak még több párbeszédre alkalmas teret és lehetőséget kell teremteniük a helyi szereplőkkel** például olyan regionális stratégiák végrehajtásához, mint az intelligens szakosodás, ami megköveteli a közös megértést és a közös erőfeszítések megtételét - nem feltétlenül hivatalos - eseményeken (például konzultációk). Az ágazati események is alkalmasak lehetnek a hasznos információk megosztására a szakpolitikai tervezéshez.
- A politikai döntéshozóknak és a közreműködő szervezeteknek **hatékonyabb kommunikációs stratégiát** kell folytatniuk annak érdekében, hogy a helyi szereplők tisztába kerüljenek a helyi fejlesztésben betöltött szerepükről.

A **The Wine Lab** című, 2017 és 2019 között zajló projekt az Európai Unió támogatásával valósul meg, nemzetközi konzorcium (Ausztria, Görögország, Magyarország, Olaszország és Ciprus) részvételével. Magyarországról a Pannon Egyetem (kapcsolat: Sulyok Judit, sulyok.judit@gtk.uni-pannon.hu) és a Koczor Pince (kapcsolat: Koczor Dóra, info@koczorpince.hu) tagja a konzorciumnak. További információ: www.thewinelab.eu